

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR KANUNU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Sibel ÖZEL*

I. Genel Olarak

Gelişmekte olan ülkelerin iç kaynaklarının yetersizliği dış kaynaklı yatırım araçlarının ülkeye çekilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Yabancı yatırımcıların bir ülkeye yatırım yapmasında, o ülkenin ekonomisine katkıda bulunmak ve kalkınmasına hizmet etmek gibi bir gayeleri yoktur¹. Bu nedenle yabancı yatırımcıları çekmek isteyen bir ülke, rekabetin olduğu bu alanda hem hukuki düzenlemeleri hem de ekonomik ve siyasal istikrarı ve güvenilirliği ile cazibe merkezi olmak durumundadır. Bürokratik engellerin kalkması ve yatırımcıların temin etmek zorunda oldukları imza sayısının azalması da en az hukuki liberalizm ve siyasal istikrar kadar önemlidir.

5.6.2003 tarihinde kabul edilen 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu (DYYK)² ile 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu (YSTK)³ yürürlükten kaldırılmıştır. Aslında oldukça liberal hü-

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku Öğretim Üyesi .

1 Amaç yabancı yatırımcının kâr etmesi ve piyasalardaki hakimiyetidir. Bkz. ÇELİKEL Aysel/ GELGEL Günseli, *Yabancılar Hukuku*, İstanbul 2000, 126-127.

2 RG. 17.6.2003-25141.

3 RG. 23.1.1954-8615.

kümler getiren YSTK⁴ yürürlükte kaldığı yarım yüzyıl içinde eskimiş ve doğrudan yatırımlarla ilgili olarak ortaya çıkan kavram ve uygulama farklılıklarını karşılamada ve uluslararası standartlarda yatırımcının haklarını korumada eksik kaldığı gerekçesiyle Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu hazırlanmıştır⁵. Kanun kapsamındaki konularda uygulanacak usul ve esasları belirlemek amacıyla da bir Yönetmelik çıkarılmıştır⁶.

6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu isminde yer alan “teşvik” ibaresi yabancı yatırımcının kâr transferi yapabilmesi, yerli yatırımcıyla eşit muamele görmesi gibi özellikleri belirtmek amacıyla konmuştu. Zaman içinde sözkonusu özellikler bir teşvik aracı olmaktan ziyade, uluslararası yatırım ilkeleri olarak işlev görmeye başlamıştır. Bu nedenle kanun, uluslararası terminolojiye paralel olarak Yabancı Sermaye Kanunu değil, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu olarak adlandırılmıştır⁷.

Kanunun doğrudan yabancı yatırımcılara ilişkin bütün sorunları çözmek amacıyla hazırlanmadığı, asıl hedefin ilk aşamada yabancı yatırımcıya bir başvuru kaynağı olduğu, bu kanunu tamamlayıcı yeni kanun hazırlıklarının devam ettiği ve bunun bir çerçeve kanun olarak düşünüldüğü Plan ve Bütçe Komisyonu raporunda da belirtilmiştir⁸. Bu itibarla 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan daha kısa olan Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununa, esas olarak ülkemizin uluslararası yatırımlara yönelik eşitlikçi ve liberal yaklaşımını yansıtan ve “yatırımcıya açık ve anlaşılır mesajlar veren” ve yatırımcının sahip olduğu hak ve tâbi olduğu yükümlülükleri gösteren “yasal

⁴ Bkz. ÇELİKEL/GELGEL (dn.1) s. 128 vd; TEKİNALP Gülören, *Türk Yabancılar Hukuku*, İstanbul 2002, 151 vd.

⁵ Bkz. Genel Gerekçe. www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss142m.htm (25.7.2003).

⁶ Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği RG. 20.8.2003-25205.

⁷ Genel Gerekçe. (dn.5). Ayrıca bkz. www.hazine.gov.tr/mevzuat/dyy_aciklama.htm (10.8.2003).

⁸ Bkz. Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Esas no: 1/327 Karar no: 30 (dn.5).

bir rehber” niteliği kazandırılmak istenmiştir⁹.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununun getirdiği en önemli yenilik 1. maddede açıklandığı üzere, yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sisteminden, bilgilendirme sistemine dönülmesidir. Artık yabancı sermayeli şirketlerin ve şubelerin kurulması için Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğünden izin alınmayacaktır¹⁰. Aynı şekilde yerli şirketlere yabancıların iştirakinde, şirket faaliyet konusunun değişikliğinde, sermaye artışı ve hisse devrinde, dolaylı iştiraklerde izin sözkonusu olmayacaktır¹¹. Eskiden yabancı Sermaye Çerçeve Kararı¹² m. 3/g’ye göre Türkiye’de kamu ve özel sektör kuruluşlarının yurt dışında yerleşik kişi ve kuruluşlarla yapacakları lisans, know-how, teknik yardım, yönetim ve franchise anlaşmaları Müsteşarlıkça tescil edilmeleri halinde yürürlüğe girmekteydi¹³. Yeni düzenleme ile bu anlaşmaların tescili prosedürü de kaldırılmıştır¹⁴. Yabancı sermayeli şirketin en az 50000 \$ getirmesi ve Anonim Şirket veya Limited Şirket şeklinde kurulması zorunluluğu da artık mevcut değildir¹⁵. Yönetmelik m. 9’a göre yabancı yatırımcıların kurduğu ve iştirak ettiği şirketler TTK’da düzenlenen şirketler ile BK’da düzenlenen adi şirkettir. Yabancı yatırımla kurulan ortaklıklar adi ortaklık, konsensiyum, iş ortaklığı, ortak girişim gibi sözleşmeye dayalı olarak kurulmuş ve TTK’da düzenlenen şirketlerin belirgin niteliklerini taşımayan ortaklıklardan ise Kanun kapsamında adi şirket sayılacaktır.

⁹ Genel Gerekçe (dn.5).

¹⁰ www.hazine.gov.tr/mevzuat/dyy_aciklama.htm (10.8.2003). Eski düzenleme ile ilgili olarak bkz. ÇELİKEL/GELGEL (dn.1) s. 134; TEKİNALP (dn.4) s. 154-155.

¹¹ www.hazine.gov.tr/mevzuat/ybsmevzuat.htm (10.8.2003).

¹² RG. 23.7.1995-22352.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. GİRAY Faruk Kerem, “Yabancı Sermayeyi Teşvik Mevzuatında Lisans, Teknik Yardım, Know-How, Yönetim ve Franchise Anlaşmalarının Yürürlüğü İçin Öngörülen Tescilin Hukuki Niteliği” MHB, Yıl 22/Sayı 2/2002, Prof, Dr. Ergin Nomer’e Armağan, 207 vd.

¹⁴ www.hazine.gov.tr/mevzuat/ybsmevzuat.htm (10.8.2003).

¹⁵ www.hazine.gov.tr/mevzuat/ybsmevzuat.htm (10.8.2003).

II. Yabancı Yatırımcı ve Yatırım Kavramları

A. Yabancı Yatırımcı

Yabancı yatırımcı kavramı DYYK m. 2(a)'da gerçek ve tüzel kişiler açısından ayrı ayrı tanımlanmıştır. Buna göre yabancı ülke vatandaşlığına sahip gerçek kişiler ile yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları kanun kapsamında yabancı yatırımcı olarak muamele görecektir. Kanun eski düzenlemeden farklı olarak yurt dışında yerleşik Türk vatandaşlarını da kapsamına almıştır¹⁶. Yönetmelik m. 10'a göre yurt dışında ikamet ettiğini çalışma veya ikamet izni ile belgeleyen Türk vatandaşları yabancı yatırımcı sayılacaktır. Bu durumda yurt dışında ikamet eden Türk işçileri de yabancı yatırımcı olarak kabul edilecektir¹⁷. Ayrıca çifte vatandaşlı olan Türk vatandaşları vatandaşlıklarından biri Türk vatandaşlığı ise MÖHUK m. 4(b) gereği Türk vatandaşı olarak kabul edileceği için, yabancı yatırımcı olarak muamele göremese de, yurt dışında ikamet etmesi halinde bu imkandan yararlanacaktır.

1995 yılında 4112 sayılı kanunla Vatandaşlık K. m. 29'da yapılan değişiklikle Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı devlet vatandaşlığını kazananların Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla ikamet, seyahat, çalışma, miras, taşınır ve taşınmaz mal iktisabı ile ferağı gibi konularda Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam edecekleri hüküm altına alınmıştır. Pembe kartlılar olarak da adlandırılan bu özel kategori yabancılar Türk vatandaşları ile eşit işlem görmektedir. DYYK Gerekçesinde bu özel kategori yabancılarının da yabancı yatırımcı olarak değerlendirildiği belirtilmektedir¹⁸. Yabancı devlet vatandaşlığına sahip olan ve Türk va-

¹⁶ Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı (dn. 11) m. 2(b) yurt dışında yerleşik kişi tanımına sadece yabancı devlet vatandaşlarını dahil etmişti. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar (RG. 11.8.1989-20249) m. 2(b)'de Türkiye'de yerleşik kişi tanımına Türkiye'de ikamet sahibi olan yurt dışındaki işçi, serbest meslek ve müstakil iş sahipleri de giriyordu.

¹⁷ Madde Gerekçesi (dn.5). Bu kanun kapsamında yurt dışında işçi olarak çalışan Türk vatandaşlarının Türkiye'de ikamet ettiğini artık karine olarak kabul etmemek gerekecektir.

¹⁸ Madde Gerekçesi (dn.5).

tandaşlığından çıkmış olan bu kişiler pek çok alanda Türk vatandaşı gibi muamele görmekle birlikte, kanun kapsamında yabancı yatırımcı olarak değerlendirilecektir.

DYYK, tüzel kişiler açısından yabancı yatırımcıyı yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiler ve uluslararası kuruluşlar olarak tanımlamıştır. Tüzel kişilerin uyrukluğu konusunda tespit edilen kıstasların farklılığı¹⁹ ve bu kıstasların ülkeden ülkeye değişebileceği esası, tüzel kişiler için bir milli hukuk saptanmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle her kanunun kendi kapsamı açısından hangi tüzel kişileri hangi kıstasa dayanarak yabancı saydığını belirlemesi gerekmektedir. DYYK da tüzel kişiler için kuruluş yeri kıstasını esas almış ve yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişileri yabancı telakki etmiştir. Burada kanun her ne kadar tüzel kişiler tabirini kullanmış ise de bunun ticari ortaklıklar olarak algılanması yerinde olacaktır. Zira dernek ve vakıfların niteliği gereği yatırım faaliyetine girişmeleri sözkonusu değildir.

B. Doğrudan Yabancı Yatırım

DYYK modern terminolojiye uyarak yabancı sermaye yerine doğrudan yabancı yatırım deyimini kullanmış ve nelerin bu kapsamda yatırım değeri olacağını m. 2(b)'de belirlemiştir²⁰. Buna göre

1. Yurt dışından getirilen;

- * Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca alım satımı yapılan konvertibl para şeklinde nakit sermaye
- * Şirket menkul kıymetleri (Devlet tahvilleri hariç)
- * Makine ve teçhizat
- * Sınai ve fikri mülkiyet hakları

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. ÇELİKEL/GELGEL (dn.1) 24 vd; TEKİNALP (dn.4) s. 51 vd; TEKİNALP Gülören, "Türk Hukukunda Ortakların Vatandaşlığı" Cumhuriyetin 50. Yıl Armağanı, İstanbul 1973, 552 vd; AYBAY Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul 2001, 218 vd.

²⁰ Belirlenen bu değerler Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve Yabancı Sermaye Çerçeve Kararında belirlenen değerlerle paralellik arz etmektedir.

2. Yurt içinden sağlanan;

* yeniden yatırımda kullanılan kâr, hasılat, para alacağı veya mâli değeri olan yatırımlarla ilgili diğer haklar

* Doğal kaynakların aranması ve çıkarılmasına ilişkin haklar

gibi iktisadi kıymetler aracılığıyla yeni bir şirket kurmak veya şube açmak ya da menkul kıymet borsaları dışında hisse edinimi veya menkul kıymet borsalarından en az %10 hisse oranı ya da aynı oranda oy hakkı sağlayan edinimler yoluyla mevcut bir şirkete ortak olmak doğrudan yabancı yatırım yapmak anlamına gelmektedir.

Kanun menkul kıymetler borsalarında %10'u aşan hisse oranı edimini, bu oran yatırımcının uzun vadeli beklentileri açısından uluslararası alanda kabul edilen bir oran olduğu için, doğrudan yabancı yatırım kapsamında değerlendirmiştir²¹.

III. Yabancı Yatırımcıya Sağlanan İmkanlar

A. Yatırım serbestisi ve milli muamele

DYYK m. 3/a'ya göre uluslararası antlaşmalar ve özel kanun hükümleri aksini öngörmedikçe Türkiye'de doğrudan yabancı yatırım yapılması serbesttir ve yabancı yatırımcılar yerli yatırımcılarla eşit muamele tâbi tutulurlar. Böylelikle yabancı yatırımla ilgili olarak eski düzenlemede mevcut her türlü sektörel kısıtlama ve izinler²² ortadan kaldırılmıştır. Bu alandaki tek kısıtlama uluslararası antlaşmalar ve özel kanun hükümleridir. Dolayısıyla 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, 815 sayılı Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Karasuları Dahilinde İcrayı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun, 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu gibi çeşitli mevzuattaki kısıtlamalar etkisini devam ettirecektir. Ayrıca 3213 sayılı Maden Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu gibi mevzuatlarda yer

²¹ Madde Gerekeçesi (dn.5).

²² Bkz. TEKİNALP (dn.4) 153 vd; ÇELİKEL/GELGEL (dn.1) 133 vd.

alan izin alma zorunluluğu da varlığını sürdürmektedir²³.

YSTK m. 10'da yer alan eşitlik ilkesi DYYK'da da tekrar edilmiş, aksine kanun hükmü olmadıkça yabancı yatırımcı ile yerli yatırımcının eşit muamele tâbi olacağı birkez daha vurgulanmıştır.

B. Kamulaştırma ve devletleştirmeye karşı koruma

DYYK m. 3/b doğrudan yabancı yatırımların, yürürlükteki mevzuat gereğince, kamu yararı gerektirmedikçe ve karşılıkları ödenmedikçe kamulaştırılmayacağını veya devletleştirilemeyeceğini öngörmüştür. Aslında bu hüküm kamulaştırmayı düzenleyen AY m. 46 ile devletleştirmeyi düzenleyen AY m. 47'in bir tekrarıdır. Zira Türk hukuk sisteminde ancak kamu yararı gerekçesiyle ve karşılığı ödenmek suretiyle, özel mülkiyetteki taşınmazlar için kamulaştırma, kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler için de devletleştirme sözkonusudur. DYYK m. 3/b AY'daki güvenceyi bir kez daha teyit etmektedir.

C. Yurt dışına transfer imkanı

DYYK m. 3/c'ye göre yabancı yatırımcıların Türkiye'deki faaliyet ve işlemlerinden doğan net kâr, temettü, satış, tasfiye ve tazminat bedelleri, lisans, yönetim ve benzeri anlaşmalar karşılığında ödenecek meblağlar ile dış kredi ana para ve faiz ödemeleri, bankalar ve özel finans kurumları aracılığıyla yurt dışına serbestçe transfer edilebilir. Eski düzenlemede de yer alan bu serbesti ile yatırımcıların hiçbir engelle karşılaşmaksızın kendilerine ödenen her türlü meblağı yurt dışına transfer edebilecekleri birkez daha yinelenmiştir.

D. Taşınmaz edinme imkanı

DYYK m. 3/d yabancı yatırımcıların Türkiye'de kurdukları veya iştirak ettikleri tüzel kişiliğe sahip şirketlerin, Türk vatandaşlarının edinimine açık olan bölgelerde taşınmaz mülkiyeti veya sınırlı ayni hak edinmeleri serbesttir hükmünü getirmiştir. Bu hüküm yabancı yatırımcının Türkiye'de taşınmaz edinme hakkı ile ilgili değildir. Burada

²³ Madde Gereğesi (dn.5).

söz konusu olan yabancı yatırımcının Türkiye’de kurduğu veya ortak olduğu bir şirketin taşınmaz edinme imkanıdır. Bir başka ifadeyle kanun TTK hükümlerine göre kurulan bir Türk şirketinin Türkiye’de taşınmaz edinme konusundaki hak ehliyeti meselesini ayrı bir hükümle düzenlemiş olmaktadır.

Bir kez daha yinelemek gerekirse DYYK yabancı gerçek ve tüzel kişi yatırımcının Türkiye’de taşınmaz edinmesiyle ilgili herhangi bir açıklık getirmemiştir. Daha önceki yabancı sermaye mevzuatımızda da bu yönde açık bir hüküm bulunmuyordu. YSTK m. 10’da yer alan yerli teşebbüsle yabancı sermayeli teşebbüs arasındaki eşit muamele esası, taşınmaz edinimi de kapsar şekilde yorumlanabiliyordu²⁴. Fakat kanun koyucu bu yeni kanuna yabancı yatırımcı için taşınmaz edinmeye ilgili açık bir hüküm koymayarak, m. 3/a’da yer alan eşit muamele ilkesinin geniş yorumlanarak taşınmaz edinimini de kapsayacak şekilde ele alınmasına engel olmuştur. Bir başka ifadeyle yabancı yatırımcıların Türkiye’de taşınmaz edinmesi DYYK’nun herhangi bir maddesine göre değil, yabancıların Türkiye’de taşınmaz edinmesiyle ilgili genel düzenlemeye göre gerçekleşecektir.

3.7.2003 tarihinde kabul edilen 4916 sayılı Çeşitli Kanunlarda ve Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun²⁵, Tapu K. m. 35’i değiştirmiş ve ilk defa yabancı tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin de Türkiye’de taşınmaz edinmesi ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Bu madde hükmüne göre “karşılıklı olmak ve kanuni sınırlamalara uyulmak kaydıyla yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde taşınmaz edinebilirler”. Dolayısıyla yabancı gerçek kişi veya ticaret şirketi yatırımcı Türkiye’de karşılıklılık ve kanuni sınırlamalara uymak koşuluyla taşınmaz edinebilecektir. Değiştirilen Tapu K. 35/III’e göre yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin otuz hektardan fazla taşınmaz edinebilmesi Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır. m. 35/IV’e göre ise sınırlı aynı hak tesisinde karşılıklılık şartı aranmaz.

²⁴ TEKİNALP, 230. Aksi görüş için bkz. ÇELİKEL/GELGEL (dn.1) 210.

²⁵ RG. 19.7.2003-25173.

m. 35/son'a göre kamu yararı ve ülke güvenliği bakımından, Bakanlar Kurulu bu maddenin uygulanmayacağı yerleri belirlemeye yetkilidir. 4916 sayılı kanun Köy K. m. 87'i de yürürlükten kaldırmıştır. Dolayısıyla köy sınırları içinde yabancı gerçek ve tüzel kişilerin taşınmaz almaları ile ilgili yasak artık mevcut değildir.

Bu durumda yabancı yatırımcı karşılıklılık ilkesi gerçekleştiğinde²⁶ kanuni sınırlamalara uygun olarak Türkiye'de taşınmaz edinebilecektir. Bununla birlikte kanun kapsamında yabancı yatırımcı olarak kabul edilen yurt dışında yerleşik Türk vatandaşları sözkonusu sınırlamalara tâbi olmadan Türkiye'de taşınmaz edinebilirler. Aynı şekilde özel kategori yabancı olarak nitelenen pembe kart sahipleri de Vatandaşlık K. m. 29 gereği Türk vatandaşları gibi taşınmaz edinme hakkına sahiptir.

DYYK m. 3/d yabancı ortaklı Türk şirketlerinin taşınmaz ve sınırlı aynı hak edinmelerinin serbest olduğunu belirten hükümde tek sınır olarak Türk vatandaşlarının edinimine açık olan bölgeler şartını getirmiştir. Bu hükümle ilgili irdelememiz gereken iki mesele bulunmaktadır: (1) karşılıklılık şartının aranmasının gerekli olup olmadığı meselesi, (2) DYYK m. 3/d hükmünün TTK m. 137 hükmüne nazaran farklı bir esas getirip getirmediği meselesi.

(1) Karşılıklılık yabancılar hukukunda kabul edilen, en aşağı iki devlet arasında uygulanan ve bir ülkede diğerinin vatandaşlarına aynı mahiyetteki hakların tanınmasını ifade eden bir prensiptir²⁷. Bu itibarla karşılıklılık ilkesi yabancılara verilecek hakları ve bunların derecesini saptamak üzere esas alınacak kıstasları belirlemektedir. Yabancıya tanınacak hakkın karşılıklılık esasına bağlanması hem iç hukukumuzda hem de uluslararası hukuka aykırı değildir. Ancak siyasi bir tercih olan karşılıklılığın her noktada aranması da bir zorunluluk değildir.

²⁶ Karşılıklılık ilkesi hakkında bkz. ÖZEL Sibel, "Yabancıların Türkiye'de Taşınmaz Edinmeleri İçin Gerekli Olan Karşılıklılık Şartının Yargıtay Kararları Işığında Yorumu" MHB, Yıl 17-18/ Sayı 1-2/ 1997-1998, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, 304 vd. Ayrıca bkz. TEKİNALP (dn.4), 207 vd; ÇELİKEL/GELGEL (dn.1), 233 vd; SARGIN Fügen, *Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinmeleri ve Sınırlı Aynı Haklardan Yararlanmaları*, Ankara 1997, 61 vd.

²⁷ ÇELİKEL/GELGEL (dn.1), 56.

Karşılıklılık ilkesi yabancılar hukukuna ait bir ilke olarak, Türkiye’de bir yabancıнын kazanacağı hakların sınırını belirleyeceğine göre, acaba DYYK m. 3/d’de belirtilen Türk şirketleri için karşılıklılık şartı gündeme gelebilir mi? Madde Türkiye’de kurulan yabancı ortaklı şirketlerden sözettiğine göre, bu şirketler kuruluş yeri esasına göre Türk uyruğundadır. Dolayısıyla diğer Türk şirketleri ile aynı statüdedir. Tümüyle iç hukuku ilgilendiren bir durumda da karşılıklılık ilkesi gündeme gelmez. Ama tüzel kişiler sözkonusu olduğunda durum her zaman bu kadar basit değildir. Gerçek kişilerden farklı olarak tüzel kişilerin vatandaşlığı tek, değişmez ve her yerde aynı kabulü gören bir kıstasla belirlenmez. Farklı mevzuatlar, kendi kapsamlarına giren tüzel kişiler için farklı esaslarla yabancılık unsurunu kabul edebilirler. Örneğin 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu²⁸ yabancılık unsurunu tanımladığı m. 2/3’de “.. asıl sözleşmeye taraf olan şirket ortaklarından en az birinin yabancı sermayeyi teşvik mevzuatına göre yabancı sermaye getirmiş olması veya bu sözleşmenin uygulanabilmesi için yurt dışından sermaye sağlanması amacıyla kredi ve/veya güvence sözleşmeleri yapılmasının gerekli olması” hükmünü getirmiştir. Dolayısıyla Türkiye’de kurulmuş olmasına rağmen, yabancı sermaye mevzuatına tâbi olan bir şirket yabancılık unsuruna sahiptir ve bu amaçla milletlerarası tahkime gidebilir. Burada yerli şirketler arasında yabancı sermaye mevzuatına tâbi olanla olmayan arasında bir ayırımın yapıldığını görmekteyiz. Aynı şekilde 4501 sayılı Kamu Hizmetleri ile ilgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkeler Dair Kanun²⁹ yabancılık unsurunu tanımladığı m. 2/c’de “sözleşmeye taraf kurulu veya kurulacak şirket ortaklarından en az birinin yabancı sermayeyi teşvik mevzuatı hükümlerine göre yabancı menşeli olması veya sözleşmenin uygulanabilmesi için yurt dışı kaynaklı sermaye veya kredi veya teminat sözleşmelerinin aktedilmesinin gerekli olması hallerinden birini” esas almıştır. Dolayısıyla Türkiye’de kurulu şirket ortaklarından en az birinin yabancı yatırımcı olması yabancılık unsuru için yeterlidir. Bu durumdaki bir şirketin yapmış olduğu kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden dolayı milletlerarası tahkime gidilebilecektir.

28 RG. 5.7.2001-24453.

29 RG. 22.1.2000-23941.

Tüzel kişiler için yabancılik unsurunu belirleyecek olan bu kıstas 1965 tarihli Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Sözleşme'nin³⁰ uygulama alanını belirleyecek olan yabancı devlet vatandaşı yatırımcı tanımında da kendini göstermektedir. Amco Asia Corporation v. Indonesia davasında³¹ Endonezya ile Endonezya'da kurulan ve merkezi bu ülkede bulunan Amco Asia şirketi arasında gerçekleşen yatırım ihtilafının, 1965 Sözleşmesinin kapsamına girip girmediği meselesi ele alınmıştır. Sözleşme kapsamında Merkez, şirketin Amerikan kanunlarının kontrolü altında olduğunu belirterek, ihtilafın Sözleşmenin uygulama alanına girdiğini belirlemiştir. Dolayısıyla yabancı devlet vatandaşı ibaresi yatırım yapılan ülkede kurulan fakat yabancı bir ortağı olan bir şirketi de kapsayacak şekilde geniş yorumlanmaktadır.

Yabancılik unsurunun bulunduğu bir yerde hakkın tesisi için karşılıklılık şartının aranabileceği mümkün olduğuna göre, DYYK m. 3/d'de yer alan yabancı ortaklı Türk şirketinin Türkiye'de taşınmaz edinmesinde karşılıklılık şartının devreye giremeyeceğini iddia etmek doğru olmayacaktır³². Dolayısıyla kanun koyucu bu durumda karşılıklılık şartını arasaydı ve yabancı ortaklı Türk şirketlerinin taşınmaz edinmesini, yabancı ülkelerde Türk ortaklı şirketlerin taşınmaz edinme imkanına bağlasaydı, bu durum hukuka aykırı olmazdı. Bize göre böyle bir durumda bir Türk şirketinin hak ehliyetinin haksız olarak sınırlandırıldığı da edilemezdi. Zira burada yabancılik unsuru taşıyan bir şirket için kısıtlama getirilmiş olmaktadır. Ama karşılıklılık ilkesi siyasi bir tercih olduğu için, kanun koyucu bu tercihi yabancı ortaklı Türk şirketleri için kullanmamış ve karşılıklılık ilkesini aramadan, onların Türk şirketlerinin sahip olduğu imkanlarla, Türkiye'de taşınmaz edinme hakkı olduğunu kabul etmiştir.

(2) DYYK m. 3/d yabancı yatırımcıların ortak olduğu, Türkiye'de ku-

³⁰ RG. 6.12.1988-20011.

³¹ 23 International Legal Materials, 351 (1984). Nakleden ÖZTEKİN Günseli, "1965 Tarihli Washington Sözleşmesine Genel Bir Bakış" MHB/Yıl 10/ Sayı 1-2/1990, Özer Eskiuyurt'un Anısına Özel Sayı, 145.

³² Nitekim CHP bu maddede karşılıklılık şartının yer almadığını bunun AY'a aykırı olduğunu iddia ederek Anayasa Mahkemesinde dava açmıştır. Dava dilekçesi için bkz. www.chp.org.tr (6.8.2003).

ruhan şirketlerin taşınmaz edinmelerinde serbesti olduğunu vurgulayarak, sözkonusu şirketlerin bu alandaki hak ehliyetini düzenlemiş olmaktadır. Buna gerek var mıdır? Bu hükümlerle madde kapsamındaki şirketler için bir ayrıcalık getirilmiş midir?

Tüzel kişilerin bir taşınmaz üzerinde tasarrufta bulunabilme imkanı, hak ehliyetine dahil bir meseledir ve MK m. 48'e göre "tüzel kişiler cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler". TTK m. 137 ticaret ortaklıkları için ultra vires doktrinini benimseyerek "şirket mukavelesinde yazılı işletme mevzuunun çevresi içinde kalmak şartıyla bütün hakları iktisap borçları iltizam edebilirler. Bu husustaki kanuni istisnalar mahfuzdur" diyerek hak ehliyetini şirket mukavelesinde yazılı olan konularla sınırlamıştır³³. Bu itibarla bir ticari şirket lehine tapu sicilinde mülkiyet veya sınırlı ayni hakkın tescil edilebilmesi için Tapu K. m. 2'ye göre şirket mukavelesinde taşınmaz tasarrufuna izinli bulunması ve tescil işini yapacak kişinin tüzel kişiliği temsil yetkisine sahip olması gerekir. Ticaret şirketleri bu belgeyi ticaret sicil memurundan almaktadır. Sözkonusu belge şirket mukavelesinin işgal mevzuu maddesinde taşınmaz alımına imkan veren bir kayıt varsa, bu kaydın belirtilmesi ve şirketi kimlerin, nasıl temsil edeceğinin kaydedilmesi suretiyle düzenlenmektedir. Bununla birlikte şirket mukavelesinde taşınmaz edinimi ile ilgili açık bir hüküm bulunmuyorsa buna dayanarak belgenin verilmesi isteminin reddedilemeyeceği³⁴, şirket konusuyla dolayısıyla bağlantının sağlandığı durumların ultra vires sayılmayacağı her olayın ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmektedir³⁵. Bu nedenle şirket mukavelesine taşınmaz mülkiyeti ve sınırlı ayni hak edinimi ile ilgili açık bir hüküm konulması yararlı olacaktır³⁶.

Tapu K. m.2'ye göre ticaret şirketleri, ticaret sicil memurundan aldık-

33 Bkz. POROY Reha/TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, *Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku*, İstanbul 2000, 99; İMREGÜN Oğuz, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri*, İstanbul 1991, 162-163, 268-269.

34 ÇEVİK Orhan Nuri, *Limited Şirketler Hukuku ve Uygulaması*, Ankara 1994, 80-81.

35 POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU (dn.32), 100.

36 POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU (dn.32), 100; ÇEVİK (dn. 33) , 81.

ları bir belge ile taşınmaz üzerinde hak tescil ettirebileceklerdir. Bu belge TTK m. 137 uyarınca şirket mukavelesindeki konuyla bağlantılı olarak taşınmaz edinilmesi halinde verilecektir. Bu durum TTK hükümlerine göre kurulan bütün şirketler için sözkonusu olduğuna göre DYYK'da Türk hukukuna göre kurulan ticaret şirketleri için özel bir hüküm getirilmesine gerek bulunmamaktadır. Ama kanun koyucu bu noktada bir ihtiyaç hissederek özel bir hüküm getirmiş ve tasarıda yer alan "yatırım faaliyetlerinin gereği" ibaresini, yatırım amaçlı olup olmadığına bakılmaksızın Türk şirketlerinin taşınmaz edinebildikleri ve halihazırdaki uygulamadan geriye gidilmemesi gerektiği gerekçeyle madde metninden çıkarmıştır³⁷.

Tasarıda yer alan yatırım faaliyetinin gereği ibaresi TTK m. 137'de yer alan işletme mevzuunun çevresi ibaresine paralel bir hükümdür ve şirketin yatırım amacıyla taşınmaz edinmesini değil, yatırım faaliyetiyle ilgili olarak taşınmaz edinmesini şart koşmaktadır. Bu itibarla madde metninde böyle bir ibare yer alsaydı, mevcut uygulamadan geriye gidilmiş olmayacak, sadece mevcut kanuni sınırlama (TTK m. 137) tekrar edilmiş olacaktı. Kanun koyucu özel bir kanun olan DYYK'da yabancı ortaklı Türk şirketleri için taşınmaz edinimi konusunda özel bir hüküm getirerek, bu noktada ehliyet meselesini yeniden düzenlemiş olmaktadır. Aksi takdirde böyle bir hükme gerek olmazdı. Bu durumda yabancı ortaklı Türk şirketlerinin taşınmaz üzerindeki tasarruf ehliyetleri TTK m. 137'e değil, DYYK m. 2/d hükmüne tâbidir. Zaten TTK m. 137/son cümle kanuni istisnaları saklı tutmuştur. Dolayısıyla öncelik DYYK m. 3/d hükmündedir. Bu hüküm yabancı yatırımcıların iştirak ettiği Türk şirketlerinin taşınmaz ediniminde tek bir sınır getirmiştir: o da taşınmazın Türk vatandaşlarının edinimine açık olan bir bölgede bulunmasıdır. Bu bağlamdaki bir kısıtlama sadece Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu³⁸ için sözkonusudur. Zira m.7'ye göre 1. derece kara askeri yasak bölgeleri içindeki taşınmazlar kamulaştırıldığı için Türk vatandaşlarının da burada taşınmaz edinmesi mümkün değildir. Aynı şekilde m. 21'e göre güvenlik bölgesi içindeki gerçek ve tüzel kişilere ait mallar

37 Plan ve Bütçe komisyonu Raporu, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Esas no: 1/327 karar no: 30 16.5.2003 (dn.5).

38 RG. 22.12.1981-17552.

da kamulaştırılabilmektedir³⁹.

Türk vatandaşlarına açık olan tüm bölgelerde yabancı ortaklı şirketlerin taşınmaz edinebileceklerine ilişkin m. 3/d hükmü, kanunun 1. maddesinde yazılı olduğu üzere yabancı yatırımların özendirilmesi ve yabancı yatırımcının haklarının korunmasına hizmet etmektedir. Sonuçta bir Türk şirketi olmasına rağmen yabancı ortaklı şirketin taşınmaz edinmesi ile ilgili özel bir hüküm getirilmiştir. Eğer bu durum bu kanundan önce uygulamada bu tür şirketlerin taşınmaz ediniminde sorun çıkması nedeniyle düzenlenmişse, bunun için kanun hükmüne gerek olmadığı kolaylıkla söylenebilir. Zira hukuken Türk şirketi olan bir ortaklık kanunen kendisine tanınan bütün yetkileri kullanabilecektir. Diğer yandan DYYK m. 3/d'de yatırım faaliyetlerinin gereği ibaresi çıkarılarak taşınmaz edinimi ile ilgili bir serbesti getirildiği ve bunun TTK m. 137'e göre özel bir hüküm olduğu dikkate alınır, taşınmaz edinme konusunda yerli ortaklı Türk şirketleri ile yabancı yatırımcı ortağı olan Türk şirketleri arasında bu konuda bir ayırım yapıldığı sonucuna gidilecektir. Madde yorumu uygulama ve içtihatlarla belirgin hale gelecektir.

E. Tahkime gitme imkanı

DYYK m. 3/e özel hukuka tâbi olan yatırım sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar ile yabancı yatırımcıların idare ile yaptıkları kamu hizmeti imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar için, mahkemeler yanında milli veya milletlerarası tahkim yoluna gidilebileceğini belirtmektedir.

1999'da yapılan anayasa değişikliği ile 125. maddeye bir hüküm eklenerek kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar için milli veya milletlerarası tahkime gidilebileceği, ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için milletlerarası tahkime imkan verildiği kabul edilmiştir⁴⁰. Bu değişiklikten sonra çıkarılan 4501 sayılı Kamu Hizmetleri ile İlgili İmtiyaz Şartlaş-

³⁹ Bkz. SARGIN (dn. 25), 97 vd; ÇELİKEL/GELGEL (dn.1), 196 vd.

⁴⁰ Anayasa değişikliğine kadar geçen süreçteki gelişmeler için bkz. ŞANLI Cemal, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, İstanbul 2002, 220 vd.

ma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkeler Dair Kanun'da⁴¹ yabancılık unsuru taşıyan imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tahkimle çözümlenebileceği kabul edilmiştir. 4501 sayılı kanun kapsamındaki tahkimler de daha sonra çıkarılan 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununa⁴² göre yürütülecektir.

Yatırım uyuşmazlıkları ile ilgili olarak ise Türkiye'nin de taraf olduğu 1965 tarihli Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Sözleşme (ICSID)⁴³ ile Sözleşme kapsamındaki yatırım uyuşmazlıklarının çözümü için merkezi Washington'da olan uluslararası bir Merkez oluşturulmuştur. Merkez tahkim prosedürünü düzenlemektedir. Bu Sözleşme kapsamında tahkime gidilebilmesi için taraflar arasında yazılı bir anlaşmanın yapılması gerekmektedir⁴⁴. Bu kurumsal tahkimin yanında Milletlerarası Tahkim Kanunu kapsamında ad hoc veya başka bir kurumsal tahkim prosedürü de işleyebilir. Zira kanunun uygulanması için gerekli olan yabancılık unsuru tanımını yabancı sermayeli şirketlerin taraf olduğu sözleşmeleri de kapsamaktadır (m. 2/3). Bu itibarla DYYK m. 3/e yabancı yatırımcının Türk kanunlarına göre sahip olduğu tahkime başvurma imkanını bir kez daha kanunda yineleyerek, ona güvence vermiş olmaktadır.

F. Nakit dışı sermayenin değer tespiti

DYYK m. 3/f nakit dışı sermayenin değerinin, TTK hükümleri çerçevesinde yapılacağını belirtmektedir. Yabancı ülkelerde kurulan şirketlerin menkul kıymetlerinin yatırım aracı olarak kullanılması halinde, menşe ülke mevzuatına göre değer tespitine yetkili makamların veya menşe ülke mahkemelerince tespit edilecek bilirkişilerin ya da uluslararası değerlendirme kuruluşlarının değerlendirmeleri esas alınacaktır.

41 dn. 28.

42 dn. 27. Kanunla ilgili bkz. ŞANLI (dn. 39), 224 vd; AKINCI Ziya, *Milletlerarası Tahkim*, Ankara 2003, 47 vd.

43 dn. 29.

44 Sözleşmeyle ilgili bkz. AKINCI (dn. 41), 40 vd.

Madde yabancı şirketlerin menkul kıymetlerinin değer tespitinde yabancı ülke mevzuatına göre bu değer tespitini yapacak makamların veya yabancı mahkemece tespit edilen bilirkişi ya da uluslararası değerlendirme kuruluşlarının yapacağı değer tespitinin Türkiye’de de esas alınacağını kabul ederek, yabancı yatırımcıya bu konuda da güvence vermiş olmaktadır.

G. Yabancı personel çalıştırma imkanı

DYYK m. 3/g, bu kanun kapsamında kurulan şirket, şube ve kuruluşlarda çalıştırılacak yabancı uyruklu personele Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çalışma izninin verileceğini belirtmiştir. Türkiye’de çalışacak bütün yabancıların çalışma izni alacağı 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun⁴⁵ ile öngörülmüştür. Bu kanuna göre Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından şartlara göre süreli, süresiz ya da bağımsız çalışma izni verilmektedir⁴⁶. Bunun dışında m. 8 kanundaki sürelerle tâbi olmadan çalışma izninin verilebileceği kategorileri istisnai haller başlığı altında sıralamıştır. İnceleme konumuzla bağlantılı olmamakla birlikte m. 8/a’da yer alan bir hataya dikkat çekmek istiyoruz. Çalışma izninin süreye bağlı olmaksızın verilebileceği yabancılardan bir grubu (a) bendine göre “bir Türk vatandaşı ile evli olan ve eşiyle Türkiye’de evlilik birliği içinde yaşayan veya evlilik birliği en az üç yıl sürdükten sonra sona ermiş olmakla birlikte Türkiye’de yerleşmiş olan yabancılar ile bunların Türk vatandaşı olan eşinden olan çocukları” oluşturmaktadır. Yabancıların Türk vatandaşı eşinden olan çocukları doğumlarından başlayarak annelerine ya da babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlarıdır (VK m. 1)⁴⁷. Dolayısıyla bir yabancının Türk eşinden olan çocuğu aslen Türk

⁴⁵ RG. 6.3.2003-25040. Kanunla ilgili bkz. ÇELİKEL Aysel, “Türkiye’de Yabancıların Çalışma İzni ve Ulusal Programda Öngörülen Düzenleme” MHB, Yıl 22/Sayı 2/ 2002, Prof Dr. Ergin Nomer’e Armağan, 109 vd.

⁴⁶ m. 5/1’de yer alan “verilir” ibaresi yerine “verilebilir” ibaresinin kullanılması gerektiği yönünde bkz. ÇELİKEL (dn.44), 118.

⁴⁷ 1964-1981 yılları arasında yürürlükte olan VK m. 1’e göre Türk anneden ve yabancı babadan evlilik içinde doğan çocuklar doğumlarından itibaren Türk vatandaşı olamıyordu. Ancak babasının vatandaşlığını doğumla kazanamayanlar annelerine bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanabiliyordu. 1981 yılında yapılan bir değişiklik bu durum ortadan kaldırılmış ve Türk anne-

vatandaşı olup, yabancılar için geçerli olan çalışma iznine tâbi değildir.

YÇHK m. 23 yabancı sermayeyi teşvik kanunu kapsamında kurulan şirketlerde çalıştırılacak yabancıların, Hazine Müsteşarlığı ile müştereken çıkarılacak bir yönetmelikte belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilen çalışma izni ile çalışabileceğini belirtmektedir. Buna paralel bir hüküm DYYK m. 3/g f.2'de yer almış ve çıkarılacak yönetmelikte yabancı sermayeli şirket ve kuruluşlardan hangilerinin bu kapsama gireceği ve izin verilecek kilit personelin tanımı ve çalışma izinlerine ilişkin özel nitelikteki diğer esasların belirleneceği hükme bağlanmıştır. Aynı maddeye göre sözkonusu kilit personele YÇHK m. 14(b)'de yer alan çalışma izninin reddi sebebi uygulanmayacaktır. Bu hükme göre başvuru için iş için ülke içinde, dört haftalık süre içinde o işi yapacak aynı niteliğe sahip kişinin bulunması halinde izin talebi reddedilecektir. Dolayısıyla Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu çerçevesinde çalıştırılacak yabancı personele, aynı işi yapacak başka kişinin olup olmadığına bakılmaksızın çalışma izni verilecektir.

Kanun daha önceki düzenlemede⁴⁸ olduğu gibi yabancı personel çalıştırılması ile ilgili elverişli hükümler getirmiş ve YÇHK ile birlikte doğrudan yabancı yatırımın yapıldığı bir şirket veya kuruluşta çalışacak kilit personel için, diğer yabancılar için geçerli olan kısıtlamaların uygulanmayacağını kabul etmiştir.

den doğan çocuklar da doğumlarından itibaren Türk vatandaşlığını kazanmışlardır. EK Geçici madde ile Türk anneden doğumla Türk vatandaşlığını kazanamayan çocuklara Türk Medeni Kanununa göre reşit olmalarından itibaren 3 yıl içinde seçme hakkı ile Türk vatandaşlığını kazanma hakkı verilmiştir. Dolayısıyla m.8/a'da yer alan istisnada eğer Türk anne ve yabancı babadan evlilik içinde doğan ve doğumla Türk vatandaşlığını kazanamayan ve reşit olduktan sonra da seçme hakkıyla Türk vatandaşı olmayanlar yer almakta ise durumun daha net bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Diğer yandan seçme hakkını kullanmayan kişiler için çalışma izni konusunda bir istisna getirilmesinin doğru olup olmadığı yanında, eğer tanınmışsa bu istisnanın babalarına bağlı olarak tanımlanması da tartışmaya açıktır.

48 Bkz. ÇELİKEL/GELGEL (dn.1), 136; TEKİNALP (dn.4), 158.

H. İrtibat bürosu açmak

DYYK m. 3/h'ye göre müsteşarlık yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş şirketlere, Türkiye'de ticari faaliyette bulunmamak kaydıyla, irtibat bürosu açma izni vermeye yetkilidir. İrtibat bürosu açma ile ilgili başka bir kanuni düzenleme olmadığından, kanun haksız rekabete yol açmamak için izin koşulu getirmiştir. Buna göre yabancı şirketler pazar araştırması, ihraç ürünlerinin kalite kontrolü ve benzeri faaliyetleri yerine getirmek amacıyla Müsteşarlıktan izin alarak irtibat bürosu açabilirler⁴⁹. Yönetmelik m. 6'a göre kuruluş ve süre uzatımına ilişkin müracaatlar, istenilen bilgi ve belgelerin⁵⁰ tam ve eksiksiz olması kaydıyla başvuru tarihinden itibaren 5 işgünü içinde sonuçlandırılır. İrtibat bürolarına azami 3 yıl olmak üzere faaliyet izni verilecektir. Her seferinde azami 3 yıl olmak üzere süre uzatımı verilebilir (Yönetmelik m. 8/c). Mevzuata aykırı davranan irtibat bürolarının izinleri Müsteşarlık tarafından iptal edilebilir (Yönetmelik m. 8/e).

IV. Müsteşarlığın Politika Belirleme ve Bilgi İsteme İşlevi

DYYK m. 4 ile Müsteşarlığa doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin politikaların genel çerçevesini belirleme görev ve yetkisi verilmiştir. Müsteşarlığın bu görevin gereği gibi ifası için her türlü hizmeti satın almaya ve diğer kuruluşların faaliyetlerine katılmaya yetkili olduğu kabul edilmiştir⁵¹.

Madde hükmüne göre Müsteşarlık yatırımlar hakkında istatistiki bilgileri her türlü kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim meslek kuruluşlarından isteyebilir. Yabancı yatırımcılar da yatırımları ile ilgili istatistiki bilgileri Müsteşarlığa bildirirler. Söz konusu bilgiler istatistiki amaçları dışında ispat aracı olarak kullanılamaz (m.4/son).

DYYK yabancı yatırımcıların verdikleri bilgilerin istatistiki amaçlar dışında ispat aracı olarak kullanılamayacağını hükme bağlamıştır. Usul hukukuna hakim olan prensibe göre kimse kendi aleyhine olan bilgileri vermek zorunda değildir. Bu sebeple istenen bilginin verilme-

49 Madde gerekçesi (dn. 5).

50 İrtibat bürosu kurmak için gerekli belgeler için bkz Yönetmelik m. 7.

51 Madde gerekçesi (dn.5).

mesinin bir müeyyidesi düzenlenmemiştir⁵².

Sonuç

Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu daha önceki mevzuatta olduğu gibi liberal bir yol izlemiş ve ondan daha da öteye giderek izin sistemi ortadan kaldırarak bilgi verme esasını getirmiştir. Kanun modern standartlara uygun bir terminoloji geliştirerek, yabancı yatırımcının haklarını genel çerçevede zikretmiş ve bundan sonra çıkarılacak kanun ve yönetmelikler için esas prensipleri belirlemiştir.

Kanun yabancı yatırımlarla ilgili genel bir rehber niteliğindedir. Uygulama ile ilgili ayrıntıların yönetmelik ve genelgelerle belirlenmesi gerekmektedir. Türkiye'ye yabancı yatırımı çekme konusunda mevzuatta bir sorun olmadığı herkes tarafından kabul edilmektedir. Mesele bürokratik engellerin aşılması ve işlemlerin süratle sonuçlandırılmasında düğümlenmektedir. Ülkenin ekonomik ve politik istikrarı da yabancı yatırımcı için çok önemlidir. Dolayısıyla kanun bu amaca hizmet edecek öncü düzenleme olup, ardından gelecek diğer düzenlemelerle yabancı yatırım faaliyetlerinin hukuksal zemini tamamlanmış olacaktır.

⁵² Kıyasen bkz. Rekabet Kurulunun Bilgi Edinme Yetkisi ASLAN Yılmaz, *Rekabet Hukuku*, Bursa 2001, 436-437. Mahkemede tarafların göstermekle yükümlü olduğu belgeler için bkz. KURU Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, c.2, İstanbul 2001, 2188 vd.